

ORIGINAL ARTICLE / ORJİNAL MAKALE

Kadınların Jinekolojik Kanser Farkındalık Düzeyleri ve İlişkili Faktörler

Women's Gynecological Cancer Awareness Levels and Associated Factors

 İlknur Gökşin ¹, Yasemin Ertuğrul ², Ümmüye Sedakatlı ³

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Aksaray, Türkiye

² Hemşire, Kulu Devlet Hastanesi, Konya, Türkiye

³ Hemşire, Antalya Şehir Hastanesi, Antalya, Türkiye

Geliş: 14.03.2022, **Kabul:** 11.09.2024

Öz

Giriş: Jinekolojik kanserlerin kadınlar arasındaki farkındalığının artırılması kanserin erken tanı, tedavisinde ve mortalite oranının azaltılmasında önemli yer tutmaktadır.

Amaç: Araştırma, kadınların jinekolojik kanser farkındalık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Kasım 2020-Ekim 2021 tarihleri arasında İç Anadolu bölgesindeki bir ilde yaşayan, okuma-yazma bilen, sosyal medya kullanabilen 508 kadın ile yürütülmüştür. Veriler, Kişisel Bilgi Formu ve Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği ile "Google Forms" uygulaması üzerinden verilerin toplanmasıyla elde edilmiştir. Verilerin dağılımını belirlemek için Shapiro-Wilks testi kullanılmış ve verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Çalışma verilerinin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, min.- maks., ortanca hesaplamalarının yanı sıra, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalamasının 30.8 ± 10.4 , %56.3'ünün 20-29 yaş grubunda, %58.7'sinin üniversite mezunu, %65.2'sinin çalışmadığı, %53.7'sinin beden kitle indeksine göre normal kiloda olduğu, %64.6'sının herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanmadığı belirlenmiştir. Kadınların jinekolojik kanser farkındalığı ölçeği toplam puan ortalaması 155.5 ± 21.9 olarak saptanmıştır. Kadınlardan eğitim düzeyi yüksek olanların, modern doğum kontrol yöntemi kullananların, jinekolojik kanserler hakkında bilgi alanların, çocuk sahibi olanlarının ve pap-smear testi yaptıranların jinekolojik kanser farkındalıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Bu çalışmada, kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının, orta düzeyin üzerinde olduğu ve eğitim düzeyinin yüksek olmasının, modern doğum kontrol yöntemi kullanımının, pap-smear testi yaptırma ve sağlık personellerinden jinekolojik kanserler ile ilgili bilgi alma durumlarının jinekolojik kanser farkındalıklarını artırdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jinekolojik Kanserler, Kanser Farkındalığı, Bilgi Düzeyi, Farkındalık

Sorumlu Yazar: İlknur GÖKŞİN, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Aksaray, Türkiye. **Email:** ilknurgoksin@hotmail.com, **Phone:** +90 382 288 27 80.

Nasıl Atıf Yapılır: Gökşin İ, Ertuğrul Y, Sedakatlı Ü. Kadınların Jinekolojik Kanser Farkındalık Düzeyleri ve İlişkili Faktörler. *Journal of Nursing Effect*. 2024;17(4): 591-602

Journal of Nursing Effect published by Cetus Publishing.

Journal of Nursing Effect 2024 Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License

Abstract

Background: Increasing the awareness of gynecological cancers among women has an important place in early diagnosis and treatment of cancer and in reducing the mortality rate.

Objective: The study was conducted to evaluate women's gynecological cancer awareness levels and affecting factors.

Methods: The descriptive study was conducted between November 2020 and October 2021 with 508 women living in a province in the Central Anatolia region, who are literate and can use social media. The data were obtained by collecting Personal Information Form and Gynecological Cancers Awareness Scale data via "Google Forms" application. Shapiro-Wilks test was used to determine the distribution of the data and it was determined that the data were not normally distributed. In addition to percentage, mean, standard deviation, min-max and median calculations, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis tests were used to evaluate the study data.

Results: The mean age of the women participating in the study was 30.8 ± 10.4 , 56.3% were in the 20-29 age group, 58.7% were university graduates, 65.2% were not working, 53.7% of women were at normal weight according to body mass index, 64.6% of women did not use any birth control method. The mean total score of the women's gynecological cancer awareness scale was found to be 155.5 ± 21.9 . It has been determined that women with higher education levels, those who use modern birth control methods, those who have received information about gynecological cancers, those who have children and those who have had a pap-smear test have higher awareness of gynecological cancer.

Conclusion: In this study, it was determined that women's awareness of gynecological cancer was above the medium level and that their high level of education, use of modern birth control methods, having a pap-smear test and receiving information about gynecological cancer from health personnel increased their awareness of gynecological cancer.

Keywords: Gynecological Cancers, Cancer Awareness, Level of Knowledge, Awareness

GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye'de kadın ölümlerinin önemli nedenlerinden olan jinekolojik kanserler, kadınlarda meme ve tiroid kanserinden sonra ilk sıralarda tanı alan kanser türüdür. Dünya Sağlık Örgütü 2020 verilerine göre jinekolojik bir kanser olan serviks kanseri Dünya'da en sık görülen kanserler arasında beşinci sıradadır (World Health Organization [WHO], 2020). Sağlık İstatistikleri 2020 Yılığında ise Türkiye'de kadınlarda en sık görülen 10 kanser türü arasında uterus korpusu beşinci sırada, over kanseri yedinci sırada ve serviks kanseri dokuzuncu sıra yer almaktadır (Sağlık İstatistikleri Yılığ, 2020).

Jinekolojik kanserler, kadınlardaki kansere bağlı ölümlerin yaklaşık %10.3'ünden sorumludur (Gültekin vd., 2017) ve jinekolojik kanserlerden ölüm oranları over kanseri, uterin/endometrial

kanser ve serviks kanseri şeklinde sıralanmaktadır (World Health Organization, International Agency for Research on Cancer, 2020). Literatürdeki 116.940 kanser hastası kadın ile yapılan ulusal bir çalışmada jinekolojik kanserli kadınların, kadın kanser hastalarının %13.7'sini oluşturduğu (16.023) ve jinekolojik kanserlerin ortalama görülme sıklığının 100.000'de 22.7 olduğu belirlenmiştir (Gültekin vd., 2017).

Jinekolojik kanserlerin yaş, genetik yatkınlık, obezite, belirli kimyasallara maruz kalma, insan papilloma virüsü enfeksiyonu, birden fazla cinsel partner varlığı, kötü hijyen koşulları gibi risk faktörlerine (Campo, Zhang ve Breuer, 2015; Şahin ve Bal, 2015) bağlı mortalite ve morbidite oranlarının azaltılmasında ilk amaç kansere yönelik farkındalık geliştirmedir (Eroğlu ve Koç, 2014). Kanser farkındalığı; toplumdaki bireylerin kanser risklerini nasıl azaltacakları

konusunda eğitilmesi, erken teşhis ve tedavi ile ilgili erken adım atmalarının sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Alp Dal, Akkuzu ve Çetinkaya Şen, 2020).

Yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalarda kadınların jinekolojik kanserlere yönelik bilgi ve farkındalıklarının istendik düzeyde olmadığı (Fonnes vd., 2021; Teskereci, Arslan ve Öncel, 2022) ve çeşitli sosyo-demografik, obstetrik ve üreme sağlıklarına ilişkin özelliklerin bu farkındalığı etkilediği belirlenmiş (Alp Dal, Gümüşsoy ve Ertem, 2021; Gözüyeşil, Düzgün ve Taş, 2020; Kaya Şenol, Polat ve Doğan, 2021; Kıyak ve Burucu, 2022; Özcan ve Doğan Demir, 2021), kadınların jinekolojik kanserler olan serviks ve over kanserine yönelik bilgi ve farkındalıklarını arttırmaya yönelik erken tanı, risk faktörleri ve semptomları içeren toplum temelli etkin bir sağlık eğitiminin tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır (Atwa et al., 2019; Azzani, Alawi, Atroosh ve Yadav, 2023; Babaei, Salmani, Kariman, Nasiri ve Ozgoli, 2022; Barrow, Onikan, Nzoputan ve Ekholuenetale, 2020; Brain vd., 2014; Kızılırmak ve Kocaöz, 2018).

Kadın sağlığını koruma ve geliştirme amacına yönelik hemşirelerin sağlık eğitimi verme, danışmanlık yapma ve bakım verme sorumlulukları kapsamında modern kontraseptif yöntem kullanımı, özellikle genetik yatkınlığı olan kadınların jinekolojik kontrollerini düzenli yaptırılmalarının sağlanması, sigaranın bırakılması, obezite ve sağlıklı beslenme ile ilgili farkındalık oluşturma, menstrual ve perine hijyeni konularında bilgilendirme, kanserler ve kanserde erken teşhis ve tarama hakkında eğitim yoluyla farkındalığın artırılması önem taşımaktadır (Alp Dal ve Ertem, 2017).

Yıllar içinde artış eğilimi gösteren jinekolojik kanserlerle (Haydaroğlu, Öz saran, Şanlı,

Zekioğlu ve Akman, 2019) ilişkili olarak kadınların farkındalığının artması jinekolojik tarama programlarına katılımın artmasına ve böylece kanserin erken tanı, tedavisine ve mortalite oranının azaltılmasına olumlu bir etki sağlayacaktır (Alp Dal vd., 2020). Ulusal ve uluslararası çalışmalarda sıklıkla serviks ve over kanseri ile ilişkili tutum ve farkındalığa yönelik çalışmalar bulunmasına rağmen (Aksoy vd., 2021; Azzani vd., 2023; Babaei vd., 2022; Barrow vd., 2020; Brain vd., 2014; Kızılırmak ve Kocaöz, 2018), jinekolojik farkındalık düzeyini değerlendiren sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu nedenle bu araştırma jinekolojik kanser farkındalık düzeylerinin etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Kadınların jinekolojik kanserler konusundaki farkındalık düzeyleri nedir?

Kadınların jinekolojik kanserler konusundaki farkındalığını etkileyen faktörler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma, tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma, Aksaray ilinde yaşayan, çevrimiçi anket formu ile online ulaşılan kadınlar ile yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Aksaray ilinde yaşayan 20-65 yaş arasındaki kadınlar oluşturmuştur. Covid-19 pandemisi nedeniyle araştırma kapsamındaki veriler, Google Forms uygulaması kullanılarak oluşturulan link aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın örneklem sayısına, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ve belirli insan gruplarına erişmek için kullanılan kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır.

Kartopu örnekleme için öncelikli olarak araştırmacıların aranan kriterlere uygun, çevresindeki kadınlarla sosyal medya aracı olan WhatsApp uygulaması ile iletişime geçilmiş daha sonra bu kadınların tanıdıkları diğer örnekleme uygun kadınlara çevrimiçi anket linkini göndermesi yoluyla örnekleme ulaşılmıştır. Araştırma verileri Kasım 2020- Ekim 2021 tarihleri arasında elde edilmiştir. Araştırmaya, online Google Forms uygulaması ile anket ulaştırılan 20-65 yaş arasında, okur yazar olan, sosyal medya uygulaması (WhatsApp) kullanan, iletişime engel bir sorunu olmayan, herhangi bir kanser tanısı almamış olan ve araştırmaya gönüllü olarak online katılmayı kabul eden kadınlar dahil edilmiştir. Araştırmanın etki büyüklüğünün hesaplanması amacıyla literatürdeki benzer bir araştırma incelendikten sonra çalışma için gerekli örneklem hesabı yapılmıştır (Özcan ve Doğan Demir, 2021). Yapılan güç analizi sonucunda 0.135 etki büyüklüğü ile birlikte çalışmanın gücü %80 ve Tip I hata 0.05 olarak kabul edilmiş, çalışma için gerekli örneklem sayısı 340 kadın olarak saptanmıştır. Araştırmada yaşanabilecek kayıplar göz önüne alınarak araştırma 508 kadın ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları -Geçerlik ve Güvenirlik Bilgileri

Bireysel Tanıtım Formu

Araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda geliştirilmiş kadınların sosyo-demografik ve obstetrik ve üreme sağlığı öyküsü ile sağlık davranışları hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmış toplam 14 sorudan oluşmuştur (Alp Dal vd., 2020; Gözüyeşil vd., 2020).

Jinekolojik Kanserler Farkındalık Ölçeği (JİKFÖ)

20-65 yaş arası kadınlar için geliştirilen

jinekolojik kanserler farkındalık ölçeği (JİKFÖ), 41 maddeden ve dört alt boyuttan oluşmaktadır (Alp Dal ve Ertem, 2017). Ölçeğin 20.- 41. maddeleri “Jinekolojik Kanserlerde Rutin Kontrol ve Ciddi Hastalık Algısı Farkındalığı” alt boyutunu, 3.-11. maddeleri “Jinekolojik Kanser Riskleri Farkındalığı” alt boyutunu, 4.-19. maddeleri “Jinekolojik Kanserlerden Korunma Farkındalığı” alt boyutunu, 1., 2., 12. ve 13. maddeleri “Jinekolojik Kanserlerde Erken Tanı ve Bilgi Farkındalığı” alt boyutunu oluşturmaktadır. Bu ölçekten en düşük 41, en yüksek 205 puan alınmaktadır. Kadınların ölçekten aldıkları puanların artması jinekolojik kanser farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Alp Dal ve Ertem (2017) tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha değeri .94’tür. Bu çalışmada da JİKFÖ Cronbach Alfa değeri .94 olarak saptanmıştır.

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini; kadınların yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, çocuk sahibi olma, beden kitle indeksi, doğum kontrol yöntemi kullanımı, cinsel yolla bulaşan hastalık öyküsü, pap-smear yaptırma, jinekolojik kanser ile ilgili bilgi alma gibi tanıtıcı özellikler oluşturmuştur. Bağımlı değişken ise jinekolojik kanser farkındalığı ölçeğinden alınan ortalama puanlardır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesi SPSS (Statistical Package of Social Science) 23.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada yer alan kadınların bireysel ve üreme sağlığı özellikleri sayı ve yüzde, ortalama, standart sapma, ortanca, min.-maks. gibi tanımlayıcı istatistiklerle incelenmiştir. Verilerin normal dağılım uygunlukları, Kolmogrov-Smirnov testi ile değerlendirilmiş, verilerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle iki grup karşılaştırması

için Mann Whitney U, birden fazla grubun puan ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla Kruskal Wallis ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey Post hoc testleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yürütülmüştür. Çalışmanın yürütülebilmesi için bir devlet üniversite İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (2020/09-49) etik izin ve İl Sağlık Müdürlüğünden (74114513-771) sayılı izin alınmıştır. Araştırmada "Jinekolojik Kanseler Farkındalık Ölçeği'nin kullanılabilmesi için yazarından e-posta ile ölçek kullanım izni alınmıştır. Kadınlara ulaştırılan online formun ilk bölümünde araştırmanın hangi amaçla yapıldığı ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğuna ilişkin bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden kadınların araştırmaya katılması sağlanmıştır. Araştırma ve yayın sürecinde araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalamasının 30.8 ± 10.4 olduğu ve %56.3'ünün 20-29 yaş grubunda yer aldığı belirlenmiştir. Kadınların %58.7'sinin üniversite mezunu olduğu, %65.2'sinin herhangi bir işte çalışmadığı belirlenmiştir. Kadınların %50.8'inin çocuk sahibi olmadığı, %53.7'sinin beden kitle indeksine (BKİ) göre normal kiloda olduğu, %64.6'sının herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanmadığı saptanmıştır. Çalışma kapsamındaki kadınların %91.7'sinin cinsel yolla bulaşan hastalık öyküsünün bulunmadığı, %73.2'sinin ise daha önce pap-smear testi yaptırmadığı belirlenmiştir. Daha önce rahim ağzı, rahim, yumurtalık kanseri ile ilgili bilgi

almayan kadın oranı %67.7'dir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	%
Yaş (yıl) (Ort. \pm SS)	30.8 \pm 10.4	
Yaş grupları		
20-29 yaş	286	56.3
30-39 yaş	123	24.2
40-49 yaş	65	12.8
50-65 yaş	34	6.7
Öğrenim durumu		
Okur yazar	16	3.1
İlkokul ve ortaokul	94	18.5
Lise	100	19.7
Üniversite	298	58.7
Çalışma durumu		
Çalışan	177	34.8
Çalışmayan	331	65.2
Çocuk sahibi olma durumu		
Evet	250	49.2
Hayır	258	50.8
Beden kitle indeksi		
Zayıf ($< 18.5 \text{ kg/m}^2$)	44	8.7
Normal kilolu ($18.5 - 24.9 \text{ kg/m}^2$)	273	53.7
Fazla kilolu ($25.0 - 29.9 \text{ kg/m}^2$)	122	24.0
Obez ($30.0 - 39.9 \text{ kg/m}^2$)	69	13.6
Doğum kontrol yöntemi		
Modern yöntem	156	30.7
Geleneksel yöntem	24	4.7
Yöntem kullanmayan	328	64.6
Cinsel yolla bulaşan hastalık		
Evet	42	8.3
Hayır	466	91.7
Pap-smear testi yaptırma durumu		
Evet	136	26.8
Hayır	372	73.2
Rahim ağzı, rahim, yumurtalık kanseri ile ilgili bilgi alma		
Üniversite eğitimi kapsamında	57	11.2
Sağlık Personeli	105	20.7
Yakın akraba/arkadaş, internet	2	0.4
Eğitim almamış	344	67.7

Araştırmaya katılan kadınların öğrenim durumlarına göre JİKFÖ toplam puan ortalamaları incelendiğinde; lise mezunu kadınların en yüksek ortalama puana sahip olduğu (157.9 ± 2.2); Post

hoc analizine göre ise lise ve üniversite mezunu kadınların ortalama puanlarının okuryazarlardan ($p = .013$, $p = .012$) ve ilköğretim mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p = .017$, $p = .009$). Kadınların doğum kontrol yöntem kullanımı ile JİKFÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < .05$). Yapılan Post hoc analizinde farklılığın, modern yöntem kullanan gruptan kaynaklandığı ve modern yöntem kullanan grubun jinekolojik kanser farkındalığı düzeyinin geleneksel yöntem kullanan ve yöntem kullanmayan gruplardan daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p = .009$, $p = .000$). Araştırmada JİKFÖ toplam puan ortalamaları ile jinekolojik kanserler ile ilgili bilgi alma arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$). Yapılan Post hoc analize göre ise sağlık personelinin ve lisans eğitimi kapsamında bilgi alan grubun ortalamalarının eğitim almayan gruptan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur ($p = .000$, $p = .000$). Çalışan, çocuk sahibi olan ve pap-smear testi yaptıran kadınların JİKFÖ toplam puan ortalamaları, çalışmayan, çocuk sahibi olmayan ve smear testi yaptırmayanlardan istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek saptanırken ($p < .05$); yaş, beden kitle indeksi ve cinsel yolla bulaşan hastalık varlığının ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yaratmadığı belirlenmiştir ($p > .05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların Tanıtıcı Özelliklerine Göre JİKFÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Özellikler	JİKFÖ (Ort. ± SS*)	Z** / X**	p
Yaş grupları			
20-29 yaş	154.8 ± 1.1	.009	.111
30-39 yaş	159.0 ± 1.9		
40-49 yaş	155.7 ± 3.0		
50-65 yaş	147.8 ± 5.2		
Öğrenim durumu			
Okuryazar	136.8 ± 9.0	.341	.004
İlkokul ve ortaokul	150.0 ± 2.7		
Lise	157.9 ± 2.2		
Üniversite	157.4 ± 1.0		
Çalışma durumu			
Çalışan	160.3 ± 1.7	-.681	.000
Çalışmayan	152.9 ± 1.1		
Çocuk sahibi olma durumu			
Evet	157.0 ± 1.5	-.965	.049
Hayır	154.0 ± 1.1		
Beden kitle indeksi			
Zayıf (< 18.5 kg/m ²)	150.6 ± 2.4	.917	.178
Normal kilolu (18.5 - 24.9 kg/m ²)	156.8 ± 1.1		
Fazla kilolu (25.0 - 29.9 kg/m ²)	155.9 ± 2.2		
Obez (30.0 - 39.9 kg/m ²)	152.5 ± 3.2		
Doğum kontrol yöntemi			
Modern yöntem	162.1 ± 1.9	.075	.000
Geleneksel yöntem	149.0 ± 4.4		
Yöntem kullanmayan	152.8 ± 1.1		
Cinsel yolla bulaşan hastalık			
Evet	162.9 ± 4.3	-.716	.086
Hayır	154.8 ± 0.9		
Pap-smear testi yaptırma durumu			
Evet	159.1 ± 1.8	-.677	.007
Hayır	154.1 ± 1.1		
Rahim ağzı, rahim, yumurtalık kanseri ile ilgili bilgi alma			
Üniversite eğitimi kapsamında			
Sağlık Personeli	168.4 ± 1.9		
Yakın akraba/ arkadaş, internet	147.0 ± 2.0		
Eğitim almamış	149.7 ± 1.1		

*SS: Standart Sapma, **Z: Mann Whitney U Testi, **X²: Kruskal Wallis Testi

Araştırmada kadınların JİKFÖ toplam puan ortalaması 155.50 ± 21.9 olarak belirlenmiştir. JİKFÖ alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; jinekolojik kanserlerde rutin kontrol ve ciddi hastalık algısı farkındalığı alt boyut ortalaması 86.63 ± 13.5 , jinekolojik kanser riskleri farkındalığı alt boyut ortalaması 29.41 ± 6.5 , jinekolojik kanserlerden korunma farkındalığı alt boyut ortalaması 22.63 ± 4.0 ve jinekolojik kanserlerde erken tanı ve bilgi farkındalığı alt boyut ortalaması 16.8 ± 2.8 olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Kadınların JİKFÖ Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt boyutları	X* ± SS**	Median (min.-maks.)
Jinekolojik Kanserlerde Rutin Kontrol ve Ciddi Hastalık Algısı Farkındalığı	86.63 ± 13.5	87 (22-110)
Jinekolojik Kanser Riskleri Farkındalığı	29.41 ± 6.5	29 (9- 45)
Jinekolojik Kanserlerden Korunma Farkındalığı	22.63 ± 4.0	23 (6- 30)
Jinekolojik Kanserlerde Erken Tanı ve Bilgi Farkındalığı	16.80 ± 2.8	17 (4- 20)
JİKFÖ Toplam Puanı	155.50 ± 21.9	154 (43- 205)

*X: Ortalama, **SS: Standart Sapma

TARTIŞMA

Jinekolojik kanserler kadınlarda morbidite ve mortaliteye neden olarak kadın sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle jinekolojik kansere ilişkin farkındalık düzeyinin belirlenmesi toplumdaki kadınların sağlık taramalarına katılması ve kanserin erken tanısında önem arz etmektedir. Bu çalışmada kadınların JİKFÖ'den aldıkları toplam puan ortalamasının 155.5 ± 21.9 olduğu ve kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının orta düzeyin üzerinde olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil olan kadınların yarısından fazlasının üniversite mezunu olduğu göz önüne alındığında, eğitim düzeyinin yüksek

olmasının kanser farkındalık düzeyini de arttırması beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'deki bir üniversitenin kadın çalışanlarının jinekolojik kanser farkındalığının incelendiği çalışmada kadınların jinekolojik kanser farkındalığının yüksek olduğu (Alp Dal vd., 2020), başka bir çalışmada kadınların jinekolojik kanser farkındalık düzeylerinin yüksek olmasına rağmen istenilen düzeyde olmadığı (Teskereci vd., 2022), aktif sosyal medya kullanıcısı olan ve sosyal medya üzerinden araştırmaya katılan kadın grubunda jinekolojik kanser farkındalığının yüksek olduğu (Alp Dal vd., 2021), Kahramanmaraş'taki bir Aile Sağlığı Merkezi'ne kayıtlı kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının orta düzeyin üzerinde olduğu ve jinekolojik kanser farkındalıklarının, yaş ve gelir durumu değişkenlerinden etkilendiği belirlenmiştir (Gözüyeşil vd., 2020). Gümüşhane il merkezinde yaşayan 382 kadın ile yapılan bir çalışmada, jinekolojik kanser farkındalığı orta düzeyin üzerinde bulunmuştur (Özcan ve Doğan Demir, 2021). İzmir il merkezindeki bir bölge eğitim hastanesine başvuran kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının ortalamasının üzerinde olduğu ve jinekolojik kanser farkındalıklarının bazı sosyo-demografik ve jinekolojik-obstetrik değişkenlerden etkilendiği belirlenmiştir (Atlas ve Güneri, 2022). Farklı olarak, literatürdeki uluslararası bir çalışmada Norveç'teki kadın ve erkek bireylerin jinekolojik kanserler ile ilgili bilgi düzeyinin yetersiz olduğu ve en fazla serviks ile over kanserinin bilindiği sonucuna varılmıştır (Fonnes vd., 2021).

Bu çalışmada üreme çağındaki kadınların jinekolojik kanser farkındalığının postmenopozal dönemdeki kadınlardan daha yüksek olduğu saptanmış ancak fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Çalışmamıza benzer olarak yapılan çalışmalarda üreme çağındaki kadınların kanser farkındalık düzeylerinin postmenopozal

dönemdeki kadınlardan yüksek olduğu belirlenmiştir (Atlas ve Güneri, 2022; Kaya Şenol vd., 2021; Özcan ve Doğan Demir, 2021). Jinekolojik kanser riskinin yaş ilerledikçe arttığı, kanser farkındalığının yaş ilerledikçe azaldığı ve sağlık sorunlarını önemsemeyen, utanma duygusu ve bilgi eksikliği olan, ekonomik sorunlar nedeniyle sağlık kuruluşlarına başvurmayı erteleyen kadınlar göz önüne alındığında kanser farkındalığını kazandıracak etkinliklerin bu yaş grubundaki kadınlara ulaştırılabilmesi önem arz etmektedir (Alp Dal ve Ertem, 2017).

Eğitim düzeyi arttıkça jinekolojik kanserler ile ilgili farkındalığın arttığı bilinmektedir (Atlas ve Güneri, 2022; Kaya Şenol vd., 2021; Özcan ve Doğan Demir, 2021). Bu çalışmada kadınların eğitim düzeyi arttıkça kanser farkındalığının da arttığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları, eğitilmiş olmanın bilgi kaynaklarına ulaşabilme, sağlık eğitiminin gerekliliğini kabul etme konularında farkındalık kazanma açısından önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, çalışan kadınların jinekolojik kanser farkındalık düzeyleri ev hanımlarından daha yüksek olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar, ev hanımlarının çalışan gruptakilerden ve emekli olan kadınlardan daha düşük oranda jinekolojik kanser farkındalığına sahip olduğunu belirlemiştir (Atlas ve Er Güneri, 2022; Özcan ve Doğan Demir, 2021). Araştırma kapsamındaki kadınlardan çocuk sahibi olanların jinekolojik kanser farkındalık düzeyleri çocuk sahibi olmayanlardan düşük bulunmuştur. Çalışmamızdan farklı olarak Altun (2020) çocuk sahibi olan kadınların kanser taramalarına katılımının yüksek olduğunu belirlemiştir.

Bu çalışmada BKİ'ne göre fazla kilolu ve obez olarak belirlenen kadın oranı %37.6'dır. BKİ değerlerine göre zayıf, normal kilolu, fazla kilolu ve obez olarak değerlendirilen kadınların

jinekolojik kanser farkındalığı düzeylerinin benzer olduğu belirlenmiştir. Obeziteye neden olan sağlıksız beslenme, sedanter yaşam ve normal kiloyu koruyamama gibi önlenemez faktörler endometrium, over ve serviks kanser riskini arttırmaktadır (Eroğlu ve Koç, 2014; Esposito vd., 2014; Günaldı vd., 2019). Yapılan bir kohort çalışmasında, artan BKİ'nin serviks kanseri ile ilişkili olduğu (Bhaskaran vd., 2014), başka bir meta analiz çalışmasında ise metabolik sendromun bileşenleri arasındaki obezite/bel çevresi genişliğinin endometriyum kanseri riskinin artmasıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu belirlenmiştir (Esposito vd., 2014). ABD'deki kadınlar ile yapılan başka bir kohort çalışmasında BKİ'nin uterin kanser gelişiminde etkili olduğu (Ward vd., 2020), yapılan çok merkezli bir çalışmada ise BKİ'deki beş birimlik artışın over kanseri oranında artışa neden olduğu saptanmıştır (Olsen vd., 2013). Toplumdaki kadınların obezitenin jinekolojik kanserlerde önemli bir etiyolojik faktör olduğu, sağlıklı yaşam biçimi davranışları kazanmanın gerekliliği konusunda bilgilendirilmesi ve böylece farkındalığın artırılmasının, önlenemez nedenlerle ortaya çıkan kanser oranlarını azaltacağı düşünülmektedir.

Jinekolojik kanserlerin erken tanısı için önemli olan bir faktör sağlık eğitimidir. Toplumdaki kadınların, eğitim yoluyla kanser ile kanserde erken teşhisin ve tarama programlarına katılımın önemi hakkındaki farkındalığının oluşturulması erken yakalanabilir kanserlerde morbidite ve mortaliteyi azaltmaktadır (Şahin ve Bal, 2015). Bu çalışmada jinekolojik kanserler ile ilgili bilgi almamış olan kadın oranı yüksek bulunmuştur. Ayrıca üniversite eğitimi kapsamında ya da sağlık personeli tarafından eğitim/bilgi verilen kadınların jinekolojik kanser farkındalığı, eğitim almayan ya da arkadaş, internet gibi alanlardan bilgi sahibi olan kadınlardan daha yüksek olarak

belirlenmiştir. Jinekolojik kanserler hakkında bilgi sahibi olan kadınların farkındalıklarının da yüksek olduğunu bilinmektedir (Özcan ve Doğan Demir, 2021). Kansere taramalarına katılmayı arttıran faktörlerden en önemlisi halkın sağlık çalışanları tarafından bilgilendirilmesidir. Kadınların kanser taramalarına katılımında en çok etkili olan faktörler hekim, hemşire ve ebe yönlendirmesi olarak kabul edilmektedir (Altun, 2020).

Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezleri (KETEM) tarafından ulusal toplum tabanlı olarak yürütülen serviks kanseri taramaları ve pap-smear testi ile sık görülen jinekolojik kanser türlerinden biri olan serviks kanserinin erken tanısı mümkündür. Çalışmada pap-smear tarama testi yaptıran kadınların oranının düşük olduğu, testi yaptıran kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının testi yaptırmayanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürde pap-smear testini yaptırmayı etkileyen faktörlerin yaş, eğitim düzeyi, sağlık okur-yazarlığı düzeyi, sağlık eğitimi alma, doğum sayısı, aile öyküsü, beden kitle indeksi olarak sıralandığı görülmektedir (Altun, 2020; Baharum, Ariffin, Isa ve Tin, 2020; Seng vd., 2018).

Kadınlara doğurganlığın düzenlenmesi amacıyla kullanımının yanında, jinekolojik kanserlerden korumaya yardımcı olacak kontraseptif yöntemler konusunda etkin danışmanlık ve eğitim hizmeti sunulması gerekmektedir (Eroğlu ve Koç, 2014). Araştırmada modern doğum kontrol yöntemi kullanan kadınların jinekolojik kanser farkındalıkları geleneksel yöntem kullanan ve herhangi bir yöntem kullanmayan kadınlardan daha yüksek olarak belirlenmiştir. Oral kontraseptiflerin over ve endometrium kanseri riskini azaltmak, bariyer yöntemler ve spermisitlerin ise serviks kanseri riskini azaltmak amacıyla kullanılması önerilmektedir (Eroğlu ve

Koç, 2014).

Çalışmada cinsel yolla bulaşan hastalığı olan kadınların olmayanlara göre jinekolojik kanserler ile ilgili farkındalıkları yüksek bulunmuştur. Ancak fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonucun cinsel yolla bulaşan hastalık öyküsü olan (%8.3) kadınların oranının düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Erken tanı ile kanserin tamamen tedavi edilecek aşamada tespit edilmesi amacıyla hedef kitleye ulaşılması ve tarama yöntemlerinin etkin bir şekilde uygulanması jinekolojik kanserler ile mücadelede önemli bir aşamadır. Toplumdaki kadınların taramalara yönelik farkındalığının artırılması, mortalite ve morbidite oranlarının azaltılması etkin ve yeterli bilgilendirme ile sağlanabilir (Altun, 2020). Bu nedenle hemşirelerin jinekolojik kanser ile ilişkili risk faktörlerini bilmesi, uygulama alanlarında kadını bireysel olarak değerlendirerek sağlıklı yaşam tarzı davranışlarının sürdürülmesi konusunda danışmanlık vermesi gereklidir.

Kısıtlılıklar/Sınırlılıklar

Araştırmanın İç Anadolu bölgesindeki bir ildeki sosyal medya kullanan kadınlarla yapılması çalışmanın kısıtlılığdır. Bu nedenle sonuçlar tüm evrene genellenemez.

SONUÇLARIN UYGULAMADA KULLANIMI

Çalışma sonucunda, kadınların jinekolojik kanser farkındalığının orta düzeyin üstünde olduğu, kadınların öğrenim durumu, gelir getiren bir işte çalışması, çocuk sahibi olması, modern doğum kontrol yöntemi kullanımı, pap-smear testi yaptırmama, jinekolojik kanserler konusunda eğitim alma değişkenlerinin jinekolojik kanser farkındalıklarını etkilediği belirlenmiştir. Üniversite öğrencileri, adolesan gebeler, postmenopozal dönemdeki kadınlar gibi spesifik grupların jinekolojik kanserlere

yönelik farkındalık düzeylerinin araştırıldığı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Her yaş grubunda görülebilen jinekolojik kanserlerden korunmak amacıyla tarama programlarının artırılması, riskli grupların taranması, kadınların sağlıklı yaşam tarzı davranışlarını sürdürmesi ve riskli davranışlardan kaçınması önemlidir. Bu nedenle büyük örneklem grubuyla ve farklı sosyodemografik özelliklere sahip kadınlarla yapılan bu çalışmanın kadınların sadece spesifik bir jinekolojik kansere ilişkin değil kadın kanserlerinin tümüne ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin değerlendirilmiş olması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilgilendirme

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırma herhangi bir kuruluş tarafından desteklenmemiştir. Bir üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan etik kurul onayı alınmıştır (2020/09-49). Yazar katkıları: Fikir/kavram: İG, YE; Tasarım: İG; Danışmanlık: İG; Veri toplama ve/veya Veri İşlem: YE, ÜS, İG; Analiz ve/veya Yorum: İG; Kaynak tarama: İG; Makalenin Yazımı: İG; Eleştirel inceleme: İG.

KAYNAKLAR

Aksoy, H., Dağcıoğlu, K., Durmuş, M., Uyan, D. D, Sarı, E., Fidancı, İ.,... Cankurtaran, M. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin servikal kanser hakkında bilgi düzeyleri ve human papilloma virus aşısına karşı tutumları. *The Journal of Turkish Family Physician*, 12(2), 66-75.

Alp Dal, N. ve Ertem, G. (2017). Jinekolojik kanserler farkındalık ölçeği geliştirme çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2351-2367. <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/355013>.

Alp Dal, N., Akkuzu, G. ve Çetinkaya Şen, Y. (2020). Ufuk üniversitesi kadın çalışanlarının jinekolojik kanser farkındalığının incelenmesi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 91-99.

Alp Dal, N., Gümüşsoy, S. ve Ertem, G. (2021). Analysis of awareness of gynaecological cancers in women using social media. *Psychology Health ve Medicine*, 1-8. DOI: 10.1080/13548506.2021.1996616.

Altun, Y. (2020). Kadınların kanser taramalarına katılımını etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14(2), 210-215. DOI: 10.21763/tjfmpe.645578.

Atlas, B. ve Güneri, S. E. (2022). Kadınların jinekolojik kanserlerle ilgili farkındalığı ve farkındalığı etkileyen faktörler. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 77-85.

Atwa, A. M. E., Hassan, H. E. ve Ahmed S. I. (2019). The Impact of a Hospital-Based Awareness Program on the Knowledge of Patients About Breast Cancer and Cancer Cervix. *International Journal of Nursing Studies*, 4(1), 20. <http://dx.doi.org/10.20849/ijns.v4i1.537>

Azzani, M., Alawi, E. B., Atroosh, W. M. ve Yadav, H. (2023). Awareness of cervical cancer and its associated socio demographic factors among Yemeni immigrant women in Malaysia. *BMC Women's Health*, 23, 19. <https://doi.org/10.1186/s12905-023-02172-y>

Babaei, M., Salmani F., Kariman, N., Nasiri, S. ve Ozgoli, G. (2022). Women's awareness of ovarian cancer risk factors and symptoms in Western Iran in 2020–2021. *BMC Women's Health*, 22, 192. <https://doi.org/10.1186/s12905-022-01779-x>.

- Baharum, N. N., Ariffin, F., Isa, M. R ve Tin, S. T. (2020). Health literacy, knowledge on cervical cancer and pap smear and its influence on pre-marital Malay Muslim women attitude towards pap smear. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 21(7), 2021-2028.
- Barrow, A., Onikan, A., Nzoputan, C.I. ve Ekholuenetale, M. (2020). Prevalence and determinants of cervical cancer awareness among women of reproductive age: evidence from Benin and Zimbabwe population-based data. *Applied Cancer Research*, 40(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s41241-020-00092-z>.
- Bhaskaran, K., Douglas, I., Forbes, H., dos-Santos-Silva, I., Leon, D. A. ve Smeeth, L. (2014). Body-mass index and risk of 22 specific cancers: a populationbased cohort study of 5.24 million UK adults. *Lancet*, 384, 755-765.
- Brain, K. E., Smits, S., Simon, A. E, Forbes, L. J, Roberts C., Robbe, I. J.,... Hanson, J. (2014). Ovarian cancer symptom awareness and anticipated delayed presentation in a population sample. *BMC Cancer*, 14(1), 171-81. <http://dx.doi.org/10.1186/1471-2407-14-171>.
- Burucu R. ve Kıyak, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin jinekolojik kanser farkındalıkları ve ilişkili faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 31(3), 172-182.
- Campo, L., Zhang, C. ve Breuer, E. K. (2015). EMT-inducing molecular factors in gynecological cancers. *BioMed Research International*, 2015, 1-12. <https://doi.org/10.1155/2015/420891>
- Eroğlu, K. ve Koç, G. (2014). Jinekolojik kanser kontrolü ve hemşirelik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(2), 77-90.
- Esposito, K., Chiodini, P., Capuano, A., Bellastella, G., Maiorino, M. I ve Giugliano, D. (2014). Metabolic syndrome and endometrial cancer: a meta-analysis. *Endocrine*, 45(1), 28-36.
- Fonnes, T., Telle, I.O., Forsse, D., Falck, R., Trovik, J. ve Haldorsen, I. S. (2021). Cancer awareness in the general population varies with sex, age and media coverage: A population-based survey with focus on gynecologic cancers. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 256, 25–31.
- Gözüyeşil, E., Arıöz, Düzgün, A. ve Taş F. (2020). Bir aile sağlığı merkezine başvuran kadınların jinekolojik kanser farkındalıklarının değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14(2), 177-185. <http://doi.org/10.21763/tjfmpe.730022>.
- Gultekin, M., Kucukyildiz, I., Karaca, M. Z., Dundar, S., Boztas, G., Turan, S. H.,... Keskinilic, B. (2017). Trends of Gynecological Cancers in Turkey: Toward Europe or Asia? *International Journal of Gynecological Cancer*, Oct;27(8S), S1-S9. doi: 10.1136/ijgc-00009577-201710001-00001.PMID: 30819761.
- Günaldı, O., Bozkurt, H. S, İter, E., Günaldı, A., Çelik, A. ve Ayan, M. T. (2019). Obezitenin kadın kanserleri üzerindeki etkileri: Derleme makalesi. *Maltepe Tıp Dergisi*, 11(3):88-97.
- Haydaroğlu, A., Özsaran, Z., Şanlı, A., Zekioglu, O. ve Akman, L. (2019). Ege üniversitesi hastanesinde jinekolojik kanserlerin epidemiyolojik ve genel sağ kalım özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 58 (ek sayı), 26-32. <https://doi.org/10.19161/etd.668351>.
- Kaya Şenol, D., Polat, F. ve Doğan, M. (2021). Jinekolojik kanser farkındalığı: üreme çağı ve postmenopozal dönem kadınlar. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15(1), 56-62. <http://doi.org/10.21763/tjfmpe.805231>.
- Kızılırmak, A. ve Kocaöz, S. (2018). The factors influencing health beliefs about cervical cancer and Pap smear test among the women at a university. *Journal of Contemporary Medical Education*, 27(3), 165-175.

Olsen, C. M, Nagle, C. M., Whiteman, D.C., Ness, R., Pearce, C.L., Pike, M. C.,... Webb, P.M. (2013). Obesity and risk of ovarian cancer subtypes: evidence from the ovarian cancer association consortium. *Endocrine-Related Cancer*, 20(2), 251-262.

Özcan, H. ve Doğan Demir, M. (2021). Gynecological cancer awareness among women. *Indian Journal of Gynecologic Oncology*, 19(1), 1-9. <https://doi.org/10.1007/s40944-020-00481-w>.

Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı. (2020). 22- Eylül 2013 tarihinde <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/43399,siy2020-tur-26052022pdf.pdf?0> adresinden erişildi.

Seng, L. M., Rosman, A. N., Khan, A., Haris, N. M., Mustapha, N. A. S., Husaini, N. S. M.,... Zahari, N. F. (2018). Awareness of cervical cancer among women in Malaysia. *International Journal of Health Sciences*, 12(4), 42-48.

Şahin, H. N. ve Bal, D. M. (2015). Üreme Organ Tümörleri. Kızılkaya Beji N (Der). *Kadın Sağlığı ve Hastalıkları* içinde (ss.143-160). İstanbul Nobel Tıp Kitabevleri.

Teskereci, G., Arslan, Ü. Ö. ve Öncel, S. (2022). The awareness levels of women for gynecologic cancer in Turkey: A cross-sectional study. *The International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 156(3), 539-545. <https://doi.org/10.1002/ijgo.13745>.

Ward, K. K., Roncancio, A. M., Shah, N. R., Davis, M. A., Saenz, C. C., McHale, M. T.,... Plaxe, S. C. (2013). The risk of uterine malignancy is linearly associated with body mass index in a cohort of US women. *American Journal of Obstetrics & Gynecology*, 209(6), 579.e1-5

World Health Organization. (2020). International agency for research on cancer, cancer today [online]. 15 Şubat 2022 tarihinde <https://gco.iarc.fr/today/online-analysis-table> adresinden erişildi.

World Health Organization. (2020). Estimated age-standardized incidence rates (World) in 2020, World, both sexes, all ages. International Agency for Research on Cancer. 22 Eylül 2023 tarihinde <https://gco.iarc.fr/today/online-analysis-multi-bars> adresinden erişildi.